

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR VOSITASIDA BANKLARNING CHAKANA XIZMATLAR BOZORIDAGI FAOLLIGINI OSHIRISH

O'zbekiston Resublikasi Bank Moliya Akademiyasi dotsenti, PhD

Tursunova N.

O'zbekiston Resublikasi Bank Moliya va 2-kurs tinglovchisi

Safarova Sayyora Murot qizi

Moliyaviy texnologiyalar (FinTech) bank tizimini tubdan o'zgartirib, chakana xizmatlar bozorida banklarning faolligini oshirishga katta imkoniyat yaratmoqda. Hozirgi davrda raqamli bank xizmatlari tobora kengayib, an'anaviy bank operatsiyalarini zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyalash orqali mijozlarga qulay va tezkor xizmatlarni taqdim etish imkonini bermoqda.

Moliyaviy texnologiyalar turli yo'nalishlarda qo'llanilib, bank xizmatlarining samaradorligini oshiradi. Masalan, raqamli to'lov tizimlari, mobil ilovalar, QR-kod orqali tranzaktsiyalar va elektron hamyonlar orqali mijozlar bankka bormasdan barcha operatsiyalarni amalga oshira oladilar. Shuningdek, onlayn kreditlash va mikrofinans xizmatlari orqali banklar o'z mijozlariga tezkor qarz berish mexanizmini taklif qilmoqda. Masalan, AQShda "Lending Club" va "Prosper" kabi platformalar kreditlarni raqamli maydonda taqdim etib, an'anaviy banklarsiz kredit olish imkonini yaratmoqda.

Banklarning chakana xizmatlar bozoridagi roli tobora muhim bo'lib, ular mijozlarga tezkor, arzon va qulay moliyaviy xizmatlarni taklif qilishni maqsad qiladi. Lekin bu jarayonda bir qator muammolar ham yuzaga kelmoqda. Jumladan, an'anaviy bank xizmatlari yuqori xarajat va byurokratik jarayonlarga ega bo'lib, raqamli texnologiyalarning yetarlicha tatbiq etilmaganligi banklarning raqobatbardoshligini pasaytiradi. Xitoy va Janubiy Koreyada FinTech sohasida amalga oshirilgan islohotlar natijasida bank xizmatlarining raqamlashtirilishi

an'anaviy bank operatsiyalarining 70% dan ortig'ini avtomatlashtirishga imkon berdi.

Banklarning chakana xizmatlar bozoridagi faolligini oshirish uchun bir necha strategiyalar ishlab chiqilgan. Birinchidan, raqamli platformalar va mobil ilovalarni rivojlantirish orqali bank xizmatlari masofaviy xizmatlarga yo'naltirilmoqda. Masalan, Buyuk Britaniyada "Monzo" va "Revolut" kabi neobanklar bank xizmatlarini butunlay raqamli formatda taqdim etmoqda. Ikkinchidan, innovatsion to'lov tizimlarini joriy etish orqali banklar tezkor va xavfsiz to'lov mexanizmlarini yaratmoqda. Misol uchun, Hindistonda "UPI" tizimi orqali har qanday moliyaviy tranzaktsiya mobil telefon orqali amalga oshirilmoqda.

Shuningdek, mijozlarning shaxsiy ma'lumotlarini tahlil qilish va individual xizmatlarni taklif etish FinTech'ning muhim yo'nalishlaridan biridir. Sun'iy intellekt va "Big Data" texnologiyalari yordamida mijozlarning xulq-atvoriga moslashtirilgan bank xizmatlari taklif qilinmoqda. Masalan, AQShning "Chime" banki sun'iy intellekt yordamida mijozlarning xarajat odatlarini tahlil qilib, ularga moslashtirilgan xizmatlarni taqdim etadi. Blokcheyn texnologiyalari ham chakana bank xizmatlarida keng qo'llanilib, shaffof va xavfsiz tranzaktsiyalarni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Shveysariyada ba'zi banklar blokcheyn asosidagi raqamli aktivlarni boshqarish tizimlarini joriy qilmoqda.

Moliyaviy texnologiyalarni tatbiq etish orqali banklarning samaradorligi oshib, operatsion xarajatlar kamayadi. Masalan, Germaniyada raqamli bank xizmatlarini joriy etish natijasida banklarning operatsion xarajatlari 30% ga qisqargan. Shuningdek, mijozlar bazasining kengayishi va yangi bozor segmentlariga chiqish imkoniyati oshadi. Janubiy Koreyada FinTech joriy etilishi natijasida bank xizmatlari bilan qamrab olingan aholining ulushi 85% dan 96% gacha oshdi.

Xulosa qilib aytganda, moliyaviy texnologiyalar banklarning chakana xizmatlar bozoridagi faolligini oshirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Banklar raqamli transformatsiya jarayonida FinTech innovatsiyalaridan samarali foydalanib, xizmatlarini optimallashtirishi va mijozlarga zamonaviy va qulay xizmatlar taklif etishi lozim. Ushbu yondashuv bank tizimining barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish bo'yicha dunyodagi ilg'or tajribalar O'zbekiston uchun ham dolzarb bo'lib, mahalliy banklar raqamli transformatsiyani tezlashtirishga e'tibor qaratishlari lozim. Banklar mijozlarga ko'proq moslashtirilgan xizmatlarni taklif qilish uchun sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan tahlil tizimlaridan foydalanishi zarur. FinTech kompaniyalari bilan hamkorlik qilish bank xizmatlarini kengaytirish va ularni yanada raqamlashtirish imkonini beradi.

Shuningdek, regulyatorlar ham FinTech innovatsiyalarini qo'llab-quvvatlash uchun mos qonunchilik bazasini yaratishlari lozim. Yevropa Ittifoqida qabul qilingan PSD2 direktivasi orqali ochiq bank tizimi tamoyillari joriy qilinib, banklarning FinTech kompaniyalari bilan hamkorligi rivojlantirilmoqda. O'zbekistonda ham shunday mexanizmlar joriy etilishi raqamli moliyaviy xizmatlarning kengayishiga xizmat qiladi.

Kelajakda O'zbekiston banklari xalqaro tajribalarni inobatga olgan holda, innovatsion bank xizmatlarini joriy etish orqali raqobatbardoshlikni oshirishi, mijozlarga qulay va tezkor moliyaviy xizmatlarni taqdim etishi hamda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashi lozim. FinTech texnologiyalarining keng joriy etilishi banklarning xizmat ko'rsatish sifati va mijozlar ehtiyojlariga moslashuvchanligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, moliyaviy texnologiyalar banklarning chakana xizmatlar bozoridagi faolligini oshirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Banklar raqamli transformatsiya jarayonida FinTech innovatsiyalaridan samarali

foydalanib, xizmatlarini optimallashtirishi va mijozlarga zamonaviy va qulay xizmatlar taklif etishi lozim. Ushbu yondashuv bank tizimining barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Arner, D. W., Barberis, J., & Buckley, R. P. (2016). "The Evolution of FinTech: A New Post-Crisis Paradigm?" University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper.
2. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). "The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies". New York: W.W. Norton & Company.
3. Karimov, Sh. (2020). "O'zbekistonda bank tizimining rivojlanishi va moliyaviy texnologiyalar". Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
4. Puschmann, T. (2017). "FinTech". Business & Information Systems Engineering, 59(1), 69-76.
5. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). "Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin is Changing Money, Business, and the World". Penguin.
6. Xolmirzayev, D. (2021). "Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank tizimining innovatsion rivojlanishi". Toshkent: Iqtisodiyot va Biznes Instituti.